

משה ויהושע: ירידת הדורות

ועם צדיקים הקב"ה מדקדק כחוט השערה, וחזינן מדבורה שאמרה עורי עורי דבורה עורי דברי שיר, שמכיון שאמרה עד שקמתי דבורה ונתגאתה ממילא שכחה את השיר, הרי שכל המתגאה תורתו משתכחה ממנו. אבל הקשה באמת ליעקב מה היה צריך יהושע לענות, הלא באמת הוא ידע כל מה שלימדו משה ולא היו לו שום ספיקות וא"כ מה היה צריך יהושע לענות בכדי שלא תיחלש דעת משה?

ותירץ שהיה לו ליהושע לומר תלמידך אני ואני צריך שתלמד אותי מה שאני חסר, כלומר אני באמת לא יודע מה אני חסר, ואני רוצה ללמוד, וזה כמו שמצינו בגמ' חגיגה [דף ג' ע"א דף היומי שבת שעבר] שמעשה ברבי יוחנן ב"ב ור"א בן חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין, א"ל מה חידוש היה בביה"מ היום? א"ל תלמידך אני ומימך אני שותין [ופירש"י ואין לנו לדבר בפניך]. זו היתה התשובה הנכונה. אבל לפ"ז קשה להיפך, שנניח אם היה יהושע אומר כן, אבל מה היה משה מלמדו, הרי זה ברור שיהושע לא שיקר וידע כל מה שלימדו משה, וא"כ מה באמת היה משה מלמדו?

וגם צ"ב מדוע חלשה דעתו של משה משום זה, הרי בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו, ויהושע הוא התלמיד היותר גדול שהיה למשה, ומדוע שיקפיד משה על זה? וגם אנו רואים שכאשר ותדבר אהרן ומרים במשה הרי לא הקפיד משה כלום וע"ז נאמר שהיה העניו היותר גדול, וא"כ מדוע שיקפיד עכשיו על יהושע תלמידו חביבו, ובפרט שכנראה יהושע צדק בדבריו?

ותירץ באמת ליעקב שאמנם ידע יהושע כל התורה אבל יסוד אחד הוא לא ידע שזה היה צריך משה ללמדו, והיינו היסוד הידוע שמצינו בחז"ל בכמה מקומות – אם הראשונים כמלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים וכו', והיינו שכאן היה משה רבינו מלמדו הכלל של חתימת התקופות וירידת הדורות, כי עכשיו נגמרה התקופה של משה קיבל תורה

(כי תשא תשפ"ב) בשעור הקודם הסברנו שכאשר ראו בני ישראל שיהושע שכח את ההלכות ולא יכול להחזירם כמו שעשה משה, ממילא נתאכזבו מאד משום שסברו שא"כ הוא לא יוכל להעבירם את הירדן ולנצח את השבעה אומות, שהרי לפמשנ"ת יהושע לא היה גבור חיל באופן צבאי, וכל כוחו הגשמי והצבאי נבע ממענות הרוחניות שלו, וכמו שהראה בשעת מלחמת עמלק, וא"כ עכשיו שמשה מת ויהושע בהכרח אינו בדרגה הראויה של תורה, שהרי נשתכחו ממנו ההלכות ואי אפשר לו להחזירן, ממילא אין הוא מנהיג אותנו בכח תורתו נמי, וכ"כ פחדו מזה עד שרצו להורגו, כלומר שאי אי להיות בטוח שאפשר לסמוך עליו שהוא יגן עליהם בשעת צרה, והרי הוא מסוכן בשבילם. ולכן הוצרכו לעבור את הירדן מיד כדי לטורדן במלחמה.

והנה ביארנו שגם יהושע שכח את ההלכות, אבל זה לא היה מטעם שלא חזר עליהן כמו בני ישראל, שהרי יהושע לא מש מתוך האהל ארבעים שנה ולא מסתבר כלל שיאבד מאות או אלפי הלכות בתוך שלשים יום¹, אלא שבוה מצינו בגמ' שיהושע שכח את ההלכות מטעם אחר, והיינו שבגמ' נאמר שקודם פטירתו אמר משה ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך, ויהושע אמר שהוא כבר יודע הכל ואין לו מה לשאול, אבל תשובה זו היתה תשובה בלתי הגונה ובלשון הגמ' – מיד תשש כחו של יהושע ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו שבע מאות ספיקות, ופירש"י בעון שגרם להחליש דעתו של משה שנצטער משה על יהושע, כלומר משה הקפיד על שיהושע ענה בצורה כזו, ומיד בתור עונש או סימן מן השמים נשתכחו ממנו ההלכות שלמד ממשה, ולכן כאשר בני ישראל – מסיבה אחרת – שכחו את ההלכות בימי אבל משה, לא היה יכול יהושע ללמד אותם, ורצו בני ישראל להורגו עד שהוצרך הקב"ה לטורדן במלחמה. ובפשטות זה נחשב כעין טענה על יהושע, שהרי הוא משה את עצמו למשה רבו,

1. ומלבד שזה לא מסתבר, גם במק"א ביארתי שבכלל לא היה שייך שכחה אצל יהושע ולכן היה יכול לומר בבטחה למשה שאין לו שום ספיקות והוא יודע את כל התורה, ובהקדם מה שמסרו חז"ל שהביא רש"י בפרשת כי תשא את סדר הלימוד של משה עם בני ישראל שחזרו על התורה ארבעה פעמים, ותמיד הוקשה לי מדוע לא נזכר שם יהושע כחלק מסדר הלימוד הזה, ואפשר שהוא נכלל בכלל הזקנים, אבל זה תמוה שהרי יהושע תמיד היה משכמו ולמעלה אבל לא ראינו שהשקיע בו משה כוחות מיוחדים ללמדו תורה, וביארתי שזה משום שהגמ' בעירובין אומרת לנו מאי דכתיב חרות על הלוחות שאלמלא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל, ונמצא שענין שכחת התורה נתחדש רק בלוחות שניות, והנה כאשר

1. ומלבד שזה לא מסתבר, גם במק"א ביארתי שבכלל לא היה שייך שכחה אצל יהושע ולכן היה יכול לומר בבטחה למשה שאין לו שום ספיקות והוא יודע את כל התורה, ובהקדם מה שמסרו חז"ל שהביא רש"י בפרשת כי תשא את סדר הלימוד של משה עם בני ישראל שחזרו על התורה ארבעה פעמים, ותמיד הוקשה לי מדוע לא נזכר שם יהושע כחלק מסדר הלימוד הזה, ואפשר שהוא נכלל בכלל הזקנים, אבל זה תמוה שהרי יהושע תמיד היה משכמו ולמעלה אבל לא ראינו שהשקיע בו משה כוחות מיוחדים ללמדו תורה, וביארתי שזה משום שהגמ' בעירובין אומרת לנו מאי דכתיב חרות על הלוחות שאלמלא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל, ונמצא שענין שכחת התורה נתחדש רק בלוחות שניות, והנה כאשר

מסיני, ומתחילה התקופה של ומסרה ליהושע, והרי זו תקופה חדשה ושוב בני התקופה החדשה אינם כמו הראשונים, כלומר היסוד של ירידת הדורות, שזה דור אחד שרחוק קצת יותר מסיני, אבל מכיון שיהושע כנראה חשב את עצמו שמכיון שהוא יודע את כל תורת משה ממילא אין בינו ובין משה ולא כלום, זה הראה שלא הבין את היסוד הזה, ממילא אז הוצרך הקב"ה ללמד לו את היסוד הזה בדרך אחר, והיינו שנשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו שבע מאות ספיקות, וכאשר רצה לשאול מהקב"ה שיגיד אותם לו – אז אמר לו הקב"ה סליחה אדוני, זה כבר תקופה אחרת, בתקופת משה היה יכול לומר עמדו ואשמעה, אבל זה היה בתקופה הראשונה, עכשיו כבר נחתמה תקופה זו ומתחילה תקופה חדשה, רחוקה יותר מסיני, כבר אי אפשר לשמוע ולקבל הוראות ישירות מסיני, כי סיני הלך ובא, אלא צריכים לשבת ולעמול וללמוד תורה ולהחזיר עטרה לישנה, הרי ממילא ששוב אין יהושע במדרגתו של משה.

[ואמנם כל זה הוא במישור ההלכה, שאין יהושע יכול לשאול הלכות מן השמים, אבל בהנהגה הציבורית הקב"ה אמר את הכל ליהושע ישיר, ואפילו הוא לא הוצרך לשאול באו"ת ע"י אלעזר, שהגמ' אומרת לנו שאף שמשא אמר ליהושע ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה', אבל למעשה לא מצינו שהוצרך יהושע לשאול איזה דבר מאלעזר הכהן, ורק חלוקת הארץ נעשתה ע"י שניהם וכמו שמפורש בפרשת מסעי שחלוקת הארץ נעשתה ע"י שניהם, וכן מפורש בספר יהושע. וגם יש להוסיף, שלפי דברי המשך חכמה היו חלקי תורה שנגלו גם ליהושע, ולפ"ד הא"ל י"ל שזה אמנם היה עדיין שייך, ורק במדרגה זו שיוכל יהושע לשאול מאת הכורא כל שאלה שיש לו ולקבל תשובה, את זה שוב אי אפשר היה לעשות לאחר תקופת משה.]

וצריכים לדעת שכלל זה של אם הראשונים כמלאכים אנו כאנשים הוא לא מליצה בעלמא אלא יסוד גדול בהלכה, משהו שהמשכילים והקונסרבטיבים לא מקבלים ולכן הם נופלים בפח, וזה יסוד המשנה של משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנכה"ג, והיינו שכל אחד מאלו הוא תקופה חדשה בתורה, ובתורה יש מחלוקת ויש שיטות, אבל אי אפשר לבעלי תקופה מאוחרת לחלוק על תקופה הקודמת לה, ולכן אי אפשר ליהושע לחלוק על משה, ואי אפשר על הזקנים לחלוק על יהושע, ואנכה"ג לא יכולים לחלוק על אנשי תקופת הנביא, וכן הלאה, כשהגיעו התנאים א"א להם לחלוק על אנכה"ג, וכן האמוראים א"א על התנאים, וכן הגאונים,

וכן הראשונים, וכן האחרונים, ואפילו עד ימינו שאנחנו בתקופת האחרונים המאוחרת, אחרון אחרונים לא יכול לחלוק על אחרון מוקדם, אי אפשר לחלוק על רעק"א, רק גדול בתקופתו יכול לחלוק עליו כמו החת"ס, אבל גדול הדור בזה"ז לא יכול לעשות כן, וזה יסוד ההלכה, וזה דבר שהמשכילים לא מבינים, וזה דעת תורה, ורק לא תמיד היה ברור מה הוא סוף התקופה, וזה דבר שמסור לחכמי ישראל, וכרגיל זה היה שסוף התקופה היה הגדול הכי גדול שאסף וחיבר את כל דברי הגדולים שבתקופתו, ולכן למשל רבי הקדוש הוא סוף משנה, ורב אשי הוא סוף גמרא, ורב האי גאון והרי"ף הוא סוף הגאונים, והבית יוסף והרמ"א הוא סוף הראשונים, ואח"כ מתחילה תקופת האחרונים, ויסוד זה למדנו מהאירוע עם יהושע, שהוא היה הראשון שבו התחלפה התקופה מהתקופה שקדמה לה, ולכן כאן הוא המקום ללמדנו יסוד נורא זה.

וידוע ומפורסם הסיפור עם הגרי"ק איך שא' מראשי ההסתדרות התפעל מהכאו"א של צאצאיו, וביאר לו הגרי"ק משום שאנו דור רחוק יותר מהר סיני, ולכן הדור הזקן מתכבד מהצעיר, ואתם דור אחד יותר מתרחק מהקופים, ולכן הדור הצעיר חשוב יותר מהדור הזקן, ויסוד הדברים הם במה שנתבאר כאן.

***

עוד הקשה באמת ליעקב שמשמע מהגמ' הזו שאילולי הפאשלא הזאת שרצו בני ישראל להורגו לא היו עוברים את הירדן מיד, כי משה מת בז' אדר ובז' ניסן תמו ימי אבל משה, ובי' ניסן עברו את הירדן, והדיבור האלקי על הציווי הזה היה בח' ניסן, שהרי בפסוק יא כתוב שצוה יהושע את השטרים לצוות את העם שבעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן, וזה היה י' ניסן, הרי שעברו תיכף ומיד, ומשמע מחז"ל שזה היה משום לך וטורדן במלחמה, אבל אילולא זה לא היו עוברים מיד אלא ממתנינים לכמה שבועות או חדשים, ולכאורה מה היו עושים בזמן ההמתנה הזו? מדוע יש דוחים את עבירת הירדן?

ותירץ הגרי"ק ז"ל ע"פ הפסוקים דלהלן, שה' נותן הוראות ליהושע לגבי המעבר לא"י, ואומר לו את הגבולים של א"י, ואומר לו שיתחזק, וזה כנ"ל, וגם אומר לו שהכל צריך להיות ע"פ התורה אשר למד ממה שלא יסור ממנה, והוא צריך להגות בתורה ביום ובלילה, וכאן הוא המקור בתנ"ך שחיוב ת"ת הוא כל זמן שאינו עושה משהו אחר שהוא עסוק הימנו, יש חיוב ללמוד תורה ביום ובלילה ואסור להתבטל מהתורה, ואומר לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך, ולפי פשוטו זה קאי על כל הספר תורה וכפי שנבאר להלן, וכן פירוש המפרשים, אבל לרש"י הוקשה לשון "הזה" ולכן פירש"י

ע"פ המדרש בפרשת נח ספר משנה תורה היה לפניו, שזה הוא ספר דברים, ומדוע דוקא ספר דברים, וביאר הגר"ק שספר דברים כולל בתוכו כל הענינים הנצרכים למלך ולציבור, ששאר הספרים זה נוגע לכל יחיד בתור יהודי, אבל בספר דברים יש כל הפרשיות בנוגע להלכות של מלחמה, ושל כיבוש א"י וז' אומות, ושל בנין בהמ"ק, ושל שופטים ושוטרים, והלכות א", כלומר ההלכות הכלליות הנוגעות למלך לדעת איך להנהיג את הציבור, וזה באמת הכין משה קודם מיתתו בכדי שידע יהושע מה מוטל עליו לעשות והוא צריך ללמד את זה לבני ישראל כדי שידעו את חובתם כאשר יכנסו לא"י, ועיקר הלימוד שצריכים ללמוד מספר דברים הוא ענין לא תחיה כל נשמה, החרם תחרימם, לא תכרות להם ולא להיהם ברית, ולכן המלך קורא משנה תורה בזמן מצות הקהל, ואמנם הספר הזה היה יהושע יושב ולומד עם בני ישראל להורגו ואמר לו הקב"ה לך וטורדן במלחמה, שוב לא היה זמן מספיק ללמד בני ישראל את תורת ארץ ישראל וחובת הציבור, ובאמת זה אפשר היה אחד מהסיבות שכלל ישראל לא היה מוכן לגמרי ליכנס לארץ וכמו שנראה בהמשך הדברים שלא השמידו את כל יושבי א"י ולא קיימו לא תחיה כל נשמה, ובסופו של דבר הרי לא בא משיח מביאת הארץ בימי יהושע, ומי יודע איך היו פני הדברים אילו היו לומדים היטב את התורה קודם הכניסה, ולא רק בשעת הכניסה ובשעת הכיבוש בזמן שהיו עסוקים עם הרבה דברים אחרים, עכת"ד אמת ליעקב.

בתוספת הסבר י"ל, וגם להסביר יסוד זה אפילו לפי פשוטו של מקרא שלא ימוש ספר התורה הזה קאי על כל התורה כולה, ע"פ היסוד העמוק שהקב"ה איסתכל באורייתא וברא עלמא, והיינו שכל חלק שנמצא בעולם הוא משום שכך כתוב בתורה, והיינו שיש מקום שנקרא ארץ ישראל משום שבתורה כתוב שיש מקום שנקרא ארץ ישראל, וכן בריאת האדם היתה עם אוזן ועם עין משום שכל זה מוזכר בתורה, כלומר התורה היא נייר תכנית, וכאשר איסתכל באורייתא וראה דין או רעיון בתורה אז ברא את העולם בדוגמא זו. כל עולם וכל מדרגה בעולם זה משום שהוא מכוון כנגד איזה מצוה או רעיון תורני. ונסביר יותר: בהשקפה ראשונה שלנו אנו מסתכלים על הדינים כתוצאה מהמציאות, ולמשל יש דין בתורה של לא תגזול, והיינו משום שיש איש, ויש עוד איש, ויש לו כסף, והשני רוצה אותו בדרך הטבע, וממילא צריכה התורה לחדש איסור לא תגזול. אבל האמת הוא ההיפך: בתורה כתוב לא תגזול, וממילא כאשר ברא הקב"ה את העולם, הוא ברא מושג של בעלות, ושל כסף, ושל חמדת הממון, ואז יתאפשר

הציווי של לא תגזול. והיינו שלולא הציווי של לא תגזול, אז היה הקב"ה יכול לברוא את העולם בסגנון אחר, בלי חמדת הממון, בלי כסף שלי ושלך, הוא יכול לעשות קיבוץ וסוזילאצם וכדומה. עוד דוגמא: בתורה כתוב כבוד את אביך ואת אמך, בפשטות הכוונה שמכיון שיש לאדם אב ואם, והם ילדו אותו וטרחו בשבילו ממילא הוא מחויב לכבדם. האמת הוא ההיפך: יש מצוה בתורה של כיבוד אב ואם, שזה נצרך בבריאה לתקן העולם, וממילא כאשר החליט הקב"ה ביום הששי נעשה אדם, הוא ברא את האדם בצורה כזו שהוא יולד מאב ומאם ואז ואז תהיה לו ההזדמנות לכבד אותם, ובדאי היה יכול הקב"ה לברוא שכל אדם לא יולד מאב ואם, והא ראייה שהרי כך הוא ברא את אדם וחווה, וכל הבריאה היתה יכולה להיות כן, אבל מכיון שהקב"ה איסתכל באורייתא וברא עלמא, ממילא הוכרחה הבריאה להיות לפי התכנית של התורה.

מכיון שכל הבריאה נעשתה ע"פ התורה, ממילא פשוט וברור שכלל שגוברת הלימוד בתורה ועשיית המצוות כך גוברת השליטה שלנו בעולם, שאז מתקיים העולם לפי היסודות שעליהם נוסד, ולהיפך כשיש עבירות ובטול תורה אז גובר החושך בעולם ואין לנו שליטה, אז יש חורבן, אבל כשגובר אור התורה והמצוה אז גובר האור, וגובר השליטה שלנו. ולפ"ז מובן שכיבוש ארץ ישראל תלוי לגמרי בכבישת התורה, שכל שאנו שקועים בתורה יותר ויותר, כך תקיל לנו כבישת הארץ, כי אנו מגבירים את האור ויש לנו שליטה – זה בריאת העולם, ומי ששולט בתורה שולט בברכות ה', וזוכה לדברים הרבה. ולכן כאשר אומר הקב"ה ליהושע והגית בהם יומם ולילה, לא רק שהוא מצווה אותו על מסירת התורה, אלא הוא מלמד אותו איך לכבוש את הארץ באופן צבאי, כי באמת הכל תלוי בכח התורה,

ולכן באמת היה צריך להיות שכלל ישראל עכשיו ישבו וילמדו תורה, יחזירו את ההלכות שנשכחו בכח הפלפול, ירבו חילים לתורה, וממילא יפלו אויביהם לפנייהם בלי שום בעיה, זה היה המהלך, אבל מכיון שיהושע שכח ההלכות, וישראל רצו להורגו כי שוב לא בטחו בו, לא בכח תורתו ולא בכח מנהיגותו, ממילא הוכרח הקב"ה לשנות את התכנית ולהתחיל מיד את המלחמה, ולכן באמת היו קצת בעיות בכיבוש הארץ, ובאמת בסופו של דבר לא כבשו את כל הארץ ונשארו גויים בארץ, ובסוף זה הביא חורבן עליהם וכמו שנלמד. ונמצא דהכל מתחיל מהיסוד של כניסתם לא"י. היסוד צריך להיות בקדושה ובטהרה, מבוסס על תורה, ואם לאו אז יהיו בעיות בטווח הרחוק.